

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande över betänkandet Skärpta straff för flerfaldig brottslighet (SOU 2023:1)

Dnr Ju2023/00373

Stockholms tingsrätt har övervägt utredningens förslag med utgångspunkt i de intressen som domstolen har att beakta.

Sammanfattning

Tingsrätten anser att effekterna av förändringarna om skärpta straff för flerfaldig brottslighet i vissa delar behöver utredas ytterligare och är därför tveksam till införandet av förslaget. Tingsrätten ser dock inte några tillämpningsproblem med lagförslagets utformning och anser att dessa är väl avvägda. Det finns ingen erinran mot förslaget att införa lagfästa straffmättningsstationer. Tingsrätten har inte heller några synpunkter på att det inte föreslås några förändringar avseende regelverken för åtalsunderlåtelse, förundersökningsbegränsning och direktavskrivning.

Allmänna synpunkter på förslaget om skärpta straff för flerfaldig brottslighet

Enligt förslaget ska straffen vid flerfaldig brottslighet skärpas genom att tillkommande brott straffvärdemässigt bedöms lika. Straffen skärps i synnerhet för den som begått ett mycket stort antal brott eller flera brott som innefattat en allvarlig kränkning av brottsoffret. Förslaget innebär även att den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet höjs. Enligt förslaget ska hela den tillgängliga straffskalan utnyttjas i högre utsträckning än i dag. Därtill ska möjligheten att döma till fängelse för brott som var för sig endast skulle ha föranlett böter utnyttjas i högre utsträckning. Enligt utredningens förslag ska en samlad bedömning av straffvärdet göras utifrån den sammantagna skada, kränkning och fara som gärningarna medfört.

Tingsrätten framför följande synpunkter. Tingsrätten konstaterar att det i betänkandet anges att straffskärpningar om 25 procent är en realistisk utgångspunkt för domar som innefattar fler än tre brott. Förslaget skulle därmed medföra kraftiga generella höjningar av straffen vid flerfaldig brottslighet. I likhet med vad som anges i utredningen anser även tingsrätten att förslaget bör ses i ljuset av andra pågående lagstiftningsärenden med inriktning mot en skärpt syn på brott. Redan med hänsyn till detta kan förslaget troligtvis komma att få en större genomgripande effekt på straffvärdebedömningen än vad förslaget sett för sig indikerar.

Enligt Stockholms tingsrätt hade en mer ingående analys beträffande förslagets straffvärdemässiga effekter behövts. Särskilt mot bakgrund av att förslaget är av generell karaktär och därmed förväntas få genomslag vid straffvärdebedömningen avseende all flerfaldig brottslighet. Utöver pågående lagstiftningsärenden beträffande en skärpt syn på brott bör det beaktas att den s.k. ungdomsrabatten vid allvarligare brottslighet nyligen har avskaffats samt att lagändringar i närtid har genomförts som ger uttryck för en skärpt syn på bl.a. sexualbrott. Vidare kommer lagändringar gällande skärpta straff för brott i kriminella nätverk att träda i kraft den 1 juli 2023. Mot denna bakgrund anser Stockholms tingsrätt att effekterna av förslaget om straffskärpning bör utredas närmare med belysande av nyligen genomförda och andra pågående lagstiftningsärenden på området.

Oaktat att utredning saknas beträffande de mer exakta straffvärdemässiga effekterna innebär förslaget, som nämnts, påtagliga straffskärpningar vid flerfaldig brottslighet. Tingsrätten anser att det på ett mer övergripande plan hade varit önskvärt med närmare resonemang gällande varför det kan anses motiverat att höja straffnivåerna på det sätt som nu föreslås. I sammanhanget konstaterar tingsrätten att förslag om straffhöjningar vid flerfaldig brottslighet tidigare har avvisats. I SOU 2012:34 angavs bl.a. att en skärpt syn på straff vid flerfaldig brottslighet skulle kunna leda till väl höga straffnivåer för vissa brott och till utfall som ansågs svårförenliga med humanitetsprincipen och principerna om proportionalitet och ekvivalens. Denna utredning har i enlighet med direktivet utgått från proportionalitets- och ekvivalensprincipen. Tingsrätten kan dock, oaktat detta, sakna en analys av hur de föreslagna straffskärpningarna förhåller sig till humanitetsprincipen. Inte minst eftersom fråga är om kraftiga förslag på straffskärpningar. Tingsrätten är mot denna bakgrund tveksam till utredningens förslag om skärpta straff vid flerfaldig brottslighet.

Konsekvenser av förslaget om skärpta straff för flerfaldig brottslighet

Vad gäller lagförslagets utformning och avsedda tillämpning ser inte Stockholms tingsrätt några problem. Förslagen framstår som väl

genomtänkta utifrån sin utformning och torde inte medföra svårigheter i rättstillämpningen. För att tillämpningen av de föreslagna lagändringarna ska få fullt genomslag i fråga om förutsebarhet och enhetlighet förutsätts dock att Åklagarmyndigheten samordnar alla utredningar som kan leda till åtal och som genomförs mot samma misstänkta person men av olika åklagarkamrar i hela landet.

Utöver detta medför utredningens förslag konsekvenser för domstolarna vilka tingsrätten berör närmare nedan.

Tillämpningseffekter kan förväntas i form av att presumtionen mot att döma till fängelse i 30 kap. 4 § brottsbalken med hänsyn till brottslighetens straffvärde kommer att brytas i högre utsträckning än enligt nuvarande ordning. Tingsrätten kan i det avseendet sakna närmare resonemang gällande vilka typfall som mer regelmässigt kan beröras av straffskärpningarna. Det vore enligt tingsrätten en oönskad konsekvens om möjligheterna att döma ut skyddstillsyn för tilltalade med allvarliga missbruksproblem inskränks i betydande omfattning. I vart fall hade ytterligare utredning gällande konsekvenserna i denna del varit önskvärt.

I fråga om andra övergripande konsekvenser konstateras att högre straffvärden vid flerfaldig brottslighet kommer att leda till att domstolarna kommer att få ett större antal frihetsberövade mål. Förslagen i promemorian kommer att leda till fler häktningsframställningar och fler huvudförhandlingar där åtminstone en åtalad är frihetsberövad. Detta kommer att innebära att domstolarna i samtliga instanser måste hantera fler och ofta resurskrävande mål med tidsfrister och det kommer att medföra betydande kostnadsökningar för domstolarna. De allmänna domstolarna har redan idag en stor arbetsbelastning och ett införande av förslagen i betänkandet kan riskera domstolarnas möjligheter att på ett effektivt sätt avgöra icke frihetsberövade mål.

I sammanhanget konstateras även att tingsrätternas begränsade resurser redan har behövt anpassas utifrån de krav som de nyligen genomförda lagändringarna inom ramen för projektet ”Snabbare lagföring” har medfört.

Lagfästa straffmättningsstationer

När det gäller den del av förslaget som innebär ett införande av straffmättningsstationer i 26 kap. 1 § brottsbalken har Stockholms tingsrätt ingen erinran. Förslaget framstår som väl avvägt. Tingsrätten instämmer i att förslaget kan förväntas medföra en ökad enhetlighet och förutsebarhet vid utdömandet av fängelsestraff.

Förundersökningsbegränsning, åtalsunderlåtelse och direktavskrivning

Utredningen har genom ett tilläggsdirektiv även haft i uppdrag att göra en översyn av instituten avseende förundersökningsbegränsning, åtalsunderlåtelse och direktavskrivning. I den delen föreslås inga förändringar.

Tingsrätten instämmer i utredningens bedömning såvitt gäller att regelverken framstår som väl avvägda enligt sin nuvarande utformning.

I likhet med utredningen anser även tingsrätten att reglerna ger uttryck för en rimlig avvägning mellan det allmännas intresse och det enskilda brottsoffrets intresse. Tingsrätten har mot denna bakgrund inte någon erinran mot förslaget.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Gudrun Antemar, tf chefsrådmannen Anna Liljenberg Gullsjö och tingsfiskalen Ted Thyren

Gudrun Antemar

Ted Thyren